

> [1993](#) > [Kasım - Diyanet](#) > 13. Diyanet leri Ba kanı Dr. Tayyar Altıkulaç'ın Görü leri... "Daha Yürekli Bir Diyanet"
Diyanet

13. Diyanet leri Ba kanı Dr. Tayyar Altıkulaç'ın Görü leri... "Daha Yürekli Bir Diyanet"
Altınoluk Röportaj
1993 - Kasım, Sayı: 093, Sayfa: 020

ALTINOLUK- Görev yaptığınız süre içinde en çok sıkıntısını çektiğiniz husus ne oldu?

ALTİKULAÇ- Diyanette hemen her gün ya anan ve de i meyen sıkıntı, kanunla Ba kana verilmi olan yetkilerin siyasi makam tarafından kullanılmak istenmesinden kaynaklanır. Onurlu bir idare için bu gerçekten ciddi bir problemdir. Ama ba kan bunu mesele yapmıyor, her gün aldığı emirleri yerine getirebiliyorsa o takdirde problem yoktur.

ALTINOLUK- Yapmak isteyip de yapamadığınız, şimdi "şunu yapmasaydım" dediğiniz şey var mı?

ALTİKULAÇ- Elbette var. Bunları iki kısımda ele almalıyız. Birincisi, yapmaya te ebbüs edip de gücümün yetmedi i eyler ki, bunların ba mda Diyanetin yeni bir statüye kavu turulmasını, onu günlük siyasetin etki alanı dı ina çekmeyi sa layacak kanun de i ikli i meselesi gelir. Ben bu konudaki sıkıntıyı, zamanın Cumhurba kanı Sayın Kenan Evren'e ve Ba bakan Turgut Özal'a yazdı m ve görevden affımı istedi m mektuplarımda da dile getirdim ve bu statüdeki bir Diyanet kurulu unda en çok benim kaldı m süre kadar kalınabilece ini belirttim. Yapmak isteyip de yapamadı m di er eyler ise, bir takım hizmet ve projelerle ilgilidir. Bunlara da hizmet sürem yetmedi i için el atamam ımdır. " unu yapmasaydım" dedi m konulara gelince, elbette bu tür i lerimiz de olmu tur. Ben ahsen görev hayatım boyunca disiplinsiz, verimsiz, te kilat için problem ve zararlı ki i ve gruplar üzerine biraz sert gitti imi, bu yüzden er insanlara, buna ba lı olarak günün politikacılarına kar ı çetin mücadeleler verdi imi zannediyorum. İmdi dü ünüyorum da, acaba diyorum, böyle yapmasaydım daha mı çok hizmet üretirdim? Do rusunu söylemek gerekirse bu soruya evet veya hayır demekte hala mütereddidim.

ALTINOLUK- Diyanet'in sistem içindeki konumu öteden beri tartışılıyor, Şu sıralar bu tartışma daha da artmış bulunuyor. Devletin klasik çizgisi, Diyanet'in bir devlet kuruluşu olmasından yana. Sanıyoruz bunda "dini hayatın kontrolü" duyarlığı müessir oluyor. Kimi dini muhitler "Diyanet özerkleşir ve cemaatlere bırakılırsa, curcuna çıkar" düşüncesiyle, mevcut statünün devamını istiyorlar. Kimi çevreler ise

"demokratikleşme" süreci içinde Diyanet'in de özerk yapıya kavuşturulması gerektiğini savunuyorlar. Bir başka düşünce "Laik bir ülkede Diyanet'e bütçe aktarılmaz, din görevlisinin maaşı verilmez", şeklinde ifade ediliyor ve Diyanet'in devlet yapısı dışına çıkarılmasını istiyor. Sizin değerlendirmeleriniz neler?

ALTIKULAÇ- Sistem ne olursa olsun, devletin "dini hayatı kontrol etmesini" haklı veya haksız bulmak bir yana, tabii kar ılamak gerekir. Önemli olan, devletin müdahalesinin nerede ba layıp nerede bitece idir. Di er taraftan Diyanetin özerkle mesiyle cemaatlere bırakılması bence ayrı ayrı eylemler. Avrupa anlamında bir laiklik anlayı ı içinde bir dini yönetim, yetkileri ve sorumlulukları iyi belirlenmi bir Diyanet modeli bence tartı ılmaya ve üzerinde durulmaya de er. Cemaatlere bırakılacak bir Diyanet'in "curcuna"nın da ötesinde müslümanları birbirine dü ürece inden milli ve dini vahdetimizi daha da bozaca ından cemaatlerin siyasi tercihlerine paralel olarak dini görevlerin ve hizmetlerin günlük politik çeki melerden zarar görece inden endi e ederim. Memleketimizdeki dini cemaat liderlerinin bazı müstesna ahsiyetler bir yana-geçmi te iyi imtihan verdiklerinden de söz edilemez. Bence din görevlileri belli bir olgunlu a, siyaset ve tarikat farklıla masının üstünde bir dini hizmet anlayı ına erme yolundadır. Bilgileri, tahsilleri ve kültürleri kendi yönetimlerine sahip olabilecek seviyeye gelmi tir. O halde mesuliyetleri ve yetkileri cemaate de il, onların önündeki imama yüklemenin daha do ru olaca mını dü ünüyorum. Laik sistemde Diyanet'in devlet yapısı içinde veya dı ında olması bence bir detay, içinde de olsa, dı ında da kalsa yetki ve sorumlulukları iyi belirlenerek günlük siyasetten etkilenmeyecek bir yapıya kavu turulması asıl hedef olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

ALTINOLUK- Kasım başında 70 yıldır ilk defa Din Şurası toplanacak. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Siz görevde iken bu ihtiyacı hissettiniz mi? Din Şûrası'nın gündeminde neler olmasını tavsiye ederdiniz?

ALTIKULAÇ- Açık söylemek gerekirse Diyanetin bugünkü kaygan zemininde bir din ırası toplamak hiç içimden gelmedi; klasik ve basmakalıp bazı görü lerin tekrarlanaca ı bir uradan önemli bir fayda ummadım. Önümüzdeki günlerde toplanacak din ırasının beni haksız çıkarmasını çok isterim. Bu ıranın gündeminde "Nasıl bir Diyanet?" sorusunun yer almaması, asıl problemin müzakere mevzuu yapılmasının dü ünülmü olmaması bence büyük eksiklik.

ALTINOLUK- Türkiye'deki dini hayat üzerine tespitleriniz neler? Diyanet, bu hayatı ne kadar kuşatabiliyor, yönlendiriyor?

ALTIKULAÇ- Türkiye'de dini hayat, pek çok olumsuzluklara ra men müspet bir olu um içinde. Diyanet kadrolarının bunda payı büyük. Daha iyi bir geli menin yolu, daha itibarlı ve müessir bir Diyanet'ten geçer. Dini otorite bo lu u kesin olarak var. Bunun önemli sebebi, Diyanet'in siyasi iktidar emrindeki görünümü ve bazı çevrelerce bu durumun istismar edilmesidir

ALTINOLUK- Diyanet-siyaset ilişkisinde bir müessif olayı hatırlıyoruz. Siz, tarihimizde bir siyasetçinin fiili saldırısına uğrayan ilk Diyanet işleri Başkanısınız. Bu olayı siyasetin Diyanet'e bakışındaki değişik yaklaşımların bir boyutu olarak değerlendirebilir miyiz? Vaktiyle bir devlet bakanı; "Benim nezdimde Diyanet işleri Başkanı ile Tapu Kadastro Müdürü arasında bir fark yok" demişti. Zamanla ne, nasıl değişti?

ALTIKULAÇ- Önce sorunuzdaki küçük bir yanlış düzeltmeliyim. Ben bir siyasetçinin fiili saldırısına değil, silahlı tehdidine uğradım. Bu olayı siyasetin Diyanet'e bakımadığına değil, iki yaklaşımların değil, değil mi? Yaklaşımların bir boyutu olarak değerlendirilmeye daha doğru olur. Diyanet işleri Bakanını Tapu Kadastro Müdürü'nden farklı görmeyen anlayış bugün de hükümdardır. Buna sebep Diyanetin Devlet sistemi içindeki uygunsuz yeridir. Bir bakan veya Devlet Bakanı Diyanet işleri Bakanına saygılı davranıyorsa, bu onun ahlî anlayış ve tutumu ile ilgilidir. O halde, konuya salt teorik olarak bakan ve bu sebeple Diyanet işleri Bakanını Tapu ve Kadastro Müdürü arasında fark görmeyen Devlet bakanı haksız da sayılmaz. Haksızlık sistemdedir, yanlışlığı Diyanet'in kaygan zemininde aramak gerekir.

ALTINOLUK- Diyanet, "irşad heyetleri" ile sistemin doğu-güneydoğu politikası içinde görev aldı. Sistemin başka alanlarındaki çelişkileri dolayısıyla, Diyanet'in bu alandaki hizmeti de kuşku ile karşılanıyor, "Diyanet'in müessiri yeti kayboluyor" yorumu var. Sizin bu konudaki değerlendirmeniz ne?

ALTIKULAÇ- Diyanet, siyasetin etki alanı dışında çekilmedikçe arzu edilen itibarına kavuşturulamaz, sözünü ettiğimiz kullardan ve istismlardan arındırılmaz. Diyanetin müessiri yeti kayboluyor mu, artıyor mu, bilemem ama bu müessiriyetin kaybolmasını hepimizin arzu eder hale gelmesinden endişe ediyorum. Bence el birliği yapalım, bu müessiriyetin kaybolmasını bekleyen din ve Diyanet dümanlarına, gafil bazı dini çevrelere alkış tutmak hatasına düşmeyelim, daha müessir ve daha yürekli bir Diyanet için elbirliği yapalım.

ALTINOLUK- Diyanet'in hutbeleri eleştirisi konusu oluyor. Hem merkezden gönderilmesi, hem de İslam'ı fazla ilgilendirmeyen aktüel takvimlere uyma kaygısı taşıdığı gerekçesiyle... Neler söylersiniz?

ALTIKULAÇ- Hutbelerin merkezden gönderilmesini eleştirmek bence haklı değil. Zira buna ihtiyaç var 60000 camide tüm imamların hutbelerini kendilerinin hazırlaması veya irticalen hutbe okumaları imkânsız. Bunu yapabileceklerin sayısı çok azdır. Kaldı ki irticalen hutbe okuyorum diye önemli hatalar yapacak olanları ve cemaat içinde huzursuzluklara yol açacakları da hesaba katmak lazım. Bir din görevlisi hutbesini kendi hazırlayıp okuyabiliyorsa, sanıyorum buna da engel yok. Bazı önemli dini ve millî mesele ve mesajların halka iletilmesi için zaman zaman merkezden gönderilen ve mutlaka okunması istenen hutbeler konusunu da tabii karıştırmak gerekir. Önemli olan bu metinlerin muhtevasıdır. Eleştirilecek olan husus bu konudaki yanlışlığı değil, cemaate sunulan metinlerin içeriğidir. Bu iyi değilse, İslam'ın hutbe ile vermek istediğinden uzaklaşıyorsa eleştirilecek olan budur "Aziz cemaat, bu hafta öretmenler haftası, bu hafta Yeşilay haftası" gibi anonslarla bakanın hutbeleri ben de tasvip etmiyorum. Ama bu anonsu yapmaksızın öretmenler haftasında ilme, öretmene, ilim adamına İslam'ın verdiği önemi anlatmanın da bir mahzuru olmadığı gibi hutbelerde aktüaliteden, cemiyette olup bitenlerden, günlük problemlerden uzaklaşmanın doğru olmadığı kanaatindeyim.

ALTINOLUK- Ezan ve kametin Türkçe okunmasına dair yazı (1932'de) müftülöklere Diyanet tarafından gönderiliyor. Şüphesiz ki Diyanet'e de hükümetten gönderilmiştir. Böyle bir istek size yapılsa idi nasıl tavrı takınırdınız? Böyle içinize sinmeyen tekliflerle karşılaştığınız oldu mu?

ALTIKULAÇ- Ezan ve kametin aslına uygun olarak okunması dini birliğin, İslam'ın millî bir din değil, cihan ümmü olmasının bir gereğidir. Bu mesele bir bakıma dinin esasları ile ilgilidir.

Kaldı ki onu Türkçe veya İngilizce okumanın sağlayacağı hiçbir fayda yoktur. Türkçe ezan okuduğumuz yıllarda cemaat artmamıştır. Hele ezan Türkçe okunsun diyenlerden, Türkçe ezanı dinleyip camiye gelen sanıyorum hiç olmamıştır. Binaenaleyh böylesine ciddi bir meselede "istek" de il yazılı emir de alsaydım yerine getirmezdim. Önce emri verenleri bunun doğru olmadığını ikna etmeye çalışırdım. Mümkün olmadığını takdirde ya istifa ederdim veya görevden alınmamı beklerdim.

Görevde iken "içime sinmeyen tekliflerle" ve hatta yazılı emirlerle -ezanın Türkçe okunmasını isteyecek amaçta olmasa da ben de karşılaştım. Ama yerine getirmedim. Bu meseleleri ayrıntılara inerek anlatmak sayfalar tutar. Ancak şu kadarını söylemek gerekirse, mesela bugünün Sayın Cumhurbaşkanı S. Demirel'in bir personel konusu ile ilgili emrini ısrarla takip eden ve "Sivaslılar bir kaç otobüs dolusu insan olarak gelip bu iş için Başbakanlığın önünde yatacaklarını" diyen aziz dostum Devlet Bakanı Muhammed Kelleci'ye "Sivaslılar 150 kişi olarak değil, 150 000 kişilik nüfusu ile Ankara caddelerini doldursalar, bu emri yerine getirmem mümkün değil" dediğimi, bir dini hizmetin icrası ile ilgili olarak sayın Ulusu döneminde onun adına imzalanmış mükerrem Başbakanlık emirlerine yazılı cevap vererek karşı çıktığımı, sonunda Devlet bakanları sayın Orhan Öztrak ve Mehmet Özgüneş'in beni Başbakanlığa çağırarak bu yazılı Başbakanlık emrini yerine getirmem için ikna etmeye çalıştıklarını, 45-50 dakikalık tartışma sonrasında "Lütfen bana daha fazla ısrar etmeyin, sayın Başbakan bu emrin mutlaka yerine getirilmesini istiyorsa bir başka Diyanet işleri Başkanı bulup bunu yaptırması gerekeceğini söylediğimi, yine zamanın Devlet Bakanının siyasi bir emrini içime sinmediği için yerine getirmemem yüzünden bir milletvekilinin silahlı tehdidine uğradığımı, haccın daha da kısıtlanmasını ve mesela 30 yaşından küçük, 65 yaşından büyük kimselerin hacca gitmelerini engelleyecek tarzda yeni bir düzenleme yapılmasını emreden Başbakanlık yazısı üzerine bu emri bize gönderen zamanın Devlet Bakanına telefon açarak bu emri bize iletmek yerine sayın Başbakan nezdinde niçin karşı çıkmadığımı sorduğumu, sonra da sayın Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e çıkarak olayı anlatıp kendisini ikna ettiğimi ve Başbakan'a emir verdirip konuyu gündemden çıkarttığımı ve daha nice tatsız siyasi baskıları gayet iyi hatırlıyorum.

ALTINOLUK- Ülkemizde Diyanet işleri Reislerinin çok sık değiştiği görülüyor. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Seçimle gelse...

ALTIKULAÇ- Benim bu konudaki değerlendirmem, daha önceki cevapların içinde kısmen mevcut sanıyorum. Onurlu bir din hizmeti için Diyanet'in mevcut statüsünden kurtarılması, siyasi makamla emir komuta ilişkisinin kesilmesi şart. Siyaset bugün bir şey, yarın başka bir şey söyleyebiliyor. Çözümü seçimle göreve getirilen bir başkada elbette arayabiliriz. Bunu ben bugün söylüyor değilim. Görevde iken bu doğrultuda tekliflerim olmuştu. Hatta başkanın, tekliflerin ayrıntılı bir şekilde temsil edileceği yüksek bir kurul tarafından gösterilecek adaylar arasından tayin edilmesini öngören bir kanun tasarı da hazırlayıp Devlet Bakanına sunmuştuğum.